

Aktívne verejné priestory suburbánnych vidieckych sídiel v zázemí Bratislavy. Prípadová štúdia Hamuliakovo.

Active Public Spaces in Suburban Rural Settlements in the Environs of Bratislava. Case Study on the Village of Hamuliakovo.

Ivana Bradová, Alžbeta Sopiřová,
Katarína Gécová, Zuzana Chovancová Kadášová

Abstract:

After the fall of socialism in Czechoslovakia rural settlements in the environs of Bratislava are in process of their huge transformation due to their suburbanisation. These changes has impact on originally natural character of surrounding countryside, on their material and functional arrangement of residential structures, on their business attractiveness and last but not least also on location and functional types of public spaces. Nowadays we use to call these settlements as 'transition areas' which are characteristic by mixture of municipal and rural elements and features. It has also impact on quantitative and qualitative indicators of public spaces and amenities.

The present paper directly continues with previous research and evaluates active public spaces in Hamuliakovo village, which is lying on the Dunajská Streda's development axis of Bratislava. Our research, in its first part, is focused on verification of impact of location of this settlement in its area's structure on number and types of public spaces in Hamuliakovo. In the second part of our research we create definition of qualitative indicators of public spaces in suburban settlements and afterward we use these indicators as model criteria for evaluating those active public spaces which are situated both in original and in contemporary village centre in Hamuliakovo. The result of our paper is evaluation of public amenities in the village of suburban rural settlements. On the basis of our findings in the case of Hamuliakovo we can compare it with the others settlements lying on the south development axis, also with those city districts which are situated on the edge of Bratislava and have rural character. It also allows us compare it with cross-border settlements. On the bases of these comparison we can create relevant requirements for localisation, size, both horizontal and vertical content of public spaces in those areas of suburban settlements in the environs of Bratislava, which are considered for further development and are not built-up till now.

Keywords :

active public amenities, public spaces, suburbanisation, qualitative indicators of public amenities in suburban settlements

BRADOVÁ, Ivana, GÉCOVÁ, Katarína, CHOVANCOVÁ KADÁŠOVÁ, Zuzana, SOPIŘOVÁ, Alžběta (2021). Aktívne verejné priestory suburbánnych vidieckych sídiel v zázemí Bratislavy. Prípadová štúdia Hamuliakovo. In: KUGL, Jiří, ed. *Člověk, stavba a územní plánování 15*. ČVUT v Praze, Fakulta stavební. pp. 28–49. ISBN 978-80-01-07049-9. ISSN 2336-7687. Článek je licencovaný pod licenci Creative Commons BY-NC-ND 4.0 (Uvedte autora-Neužívejte komerčně-Nezpracovávejte 4.0 Mezinárodní). Licenční podmínky: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.cs>

1 Úvod

1.1 Suburbanizácia

Suburbanizáciu možno charakterizovať ako „proces sťahování rezidenčných, komerčných a ďalších funkcií u jádového mesta do jeho zázemí... Termín suburbanizácie je odvodený z anglického slova suburb, teda predmestia, ktoré vzniklo ako složenina z latinského základu urbs, znamenajúci mesto a predpony sub, ktorá označuje umiestnenie vedľa, za alebo pod mestom.“ (Ouředníček, 2013, s.3). Prvé sťahování ľudí z veľkých miest na ich perifériu nachádzame v severnej Amerike. Bolo spojené s bieluou strednou vrstvou obyvateľstva s privilégiami oproti ostatným spoločenským skupinám, ako napr. vlastníctvo automobilu. Po občiansko-právnych bojoch v 60-tych rokoch 20. storočia tu ale došlo k zmene segregačných vzorcov a tieto zóny sa stali prístupné rôznym etnikám a spoločenským vrstvám. Ich masový rozvoj nastal po 2. svetovej vojne, kedy už postupne začali plniť aj inú funkciu ako „nocľahárne“.

Počiatočné črty suburbanizácie na Slovensku možno spozorovať už v období prvej republiky (1939-45). V tom čase boli priemyselné objekty umiestňované do periférnej časti Bratislavy. V blízkych, administratívne samostatných poľnohospodárskych obciach ako Rača, Petržalka, Prievoz vznikali robotnícke kolónie, ktoré sú dnes už súčasťou mesta. Vo vzdialenejších, železničným spojením dostupných sídlach, žili úradníci (Šuska, Šveda, 2019). Začiatok suburbanizácie geografii Šveda, Šuska, Tóth a iní datujú od roku 1989, avšak niektorí autori spájajú s týmto termínom aj za socializmu vybudované sídliská na periférii mesta. Švajčiarsky architekt Hirt našiel spoločné znaky socialistických sídlisk a severoamerických predmestí v podobe zavrhovania starých a uprednostňovania nových foriem zástavby a masovej typizácie objektov (Hirt, 2018).

Prevládá však všeobecný názor, že vznik suburbanizácie na Slovensku je podmienený pádom socialistického režimu, kedy sa redefinovali vzťahy medzi súkromnou a verejnou sférou, čo sa na našom území najdynamickejšie prejavilo v bratislavskej aglomerácii (Šuska, Šveda, 2020). „Suburbanizačný proces v bratislavskej aglomerácii, vzhľadom na spoločensko-politickú situáciu a ekonomické podmienky prebiehal v troch časových etapách“: 1996-2002 : pozvoľný nástup, 2002 – 2009 : obrovský rozmach, 2009-2016 : útlm. (Sopiřová, Bradová, 2018, s.60). Táto transformácia systému otvorila stavebnému sektoru nevídané možnosti zisku, pretože regulácia sa v tomto smere nestihla dostatočne rýchlo prispôbiť novej situácii. Výsledkom tohto procesu je aktuálne nepriaznivý stav v podobe živeľnej nekontrolovanej výstavby rodinných domov. Spomínaný proces suburbanizácie možno charakterizovať ako masové sťahování obyvateľov z centier miest na prilahlý vidiek a tým dochádza k ich priestorovému rozpínaniu do okoliteľ krajiny. „Pri uvažovaní nad charakterom suburbii je potrebné zdôrazniť, že sociálno-kultúrna uniformita nie je ich nevyhnutnou vlastnosťou a do veľkej miery ide len o ideál či zaužívaný stereotyp.“ (Šuska, Šveda, 2019, s. 5). Developeri ponúkajú svoje nehnuteľnosti ako ideálny spôsob bývania, väčšinou v rodinnom dome, za nižšiu cenu, spolu s dobrým dopravným spojením do spádového mesta, dostatočnou občiankou vybavenosťou a širokými možnosťami trávenia voľného času. Avšak bývanie „prezentované ako „lepšia kvalita života“ v suburbánnych štruktúrach odráža len ekonomické záujmy investorov“ (Sopiřová, Bradová, 2017, s.13).

Blízke vidiecke sídla sa novému stavu nevedia po desaťročia flexibilne prispôbiť, pretože celkové prírastky počtu obyvateľov niekoľkonásobne prevyšujú populáciu žijúcu v pôvodnom sídle. Vznikajú tak nové sídlené štruktúry, nazývané aj „prechodové územia“ pre ktoré je charakteristické miešanie mestských a vidieckych znakov, rôzna miera urbanity a rurality, miešanie rozličných sociálnych a kultúrnych charakteristík, diferencovaná miera sebestačnosti alebo naopak závislosti na pôvodnom sídle. Za negatívne javy tohto stavu považujeme úbytok úrodnej poľnohospodárskej pôdy, abscentujúca dopravná a technická infraštruktúra, nekomerčná občianska vybavenosť i verejné priestory (Sopiřová, Bradová, 2018).

1.2 Suburbanizácia a verejný priestor

Preferencia súkromného vlastníctva má priamoúmerný negatívny vplyv aj na formovanie nových a stav pôvodných verejných priestorov v suburbaných vidieckych sídlach. O ich aktuálnej kvalite sa za posledné roky čoraz viac diskutuje nielen v odborných ale i v laických kruhoch. Návrhu zmien vo verejných priestoroch predchádza vyhodnotenie ich aktuálneho stavu. Neodmysliteľnou súčasťou návrhového procesu je aj zapojenie verejnosti do tvorby priestoru metódou participatívneho plánovania. Pozornosť však posledné roky pútajú najmä verejné priestory v mestách. Postupne vznikajúce manuály, manifesty verejných priestorov jednotlivých mestských štruktúr na Slovensku, klasifikujú základné kritériá hodnotenia verejných priestorov. Avšak v prípade prímestských obcí je nevyhnutná ich modifikácia na dané suburbanne, prechodové územie.

Príspevok sa modelovo zameriava na kvantitatívne a kvalitatívne vyhodnotenie aktívnych verejných priestorov v obci Hamuliakovo, ktoré leží na Dunajskostredskej rozvojovej osi Bratislavy. Katastrálnym územím obce Hamuliakovo prechádza Dunaj, ktorý tvorí veľmi atraktívne a často vyhľadávané prírodné prostredie. Jeho prírodný charakter je čitateľný aj v jednotlivých verejných priestoroch obce plných zelene.

obr. 1 – Nová výstavba v okrajovej časti pri Hokejovej hale Hamikovo v obci Hamuliakovo
(foto : Bradová, 2021)

obr. 2, 3 – Atraktívne prírodné prostredie obce Hamuliakovo (foto : Bradová, 2021)

1.3 Ciele výskumu, predmet skúmania

Predmetom skúmania je obec Hamuliakovo ležiaca na Dunajskostredskej rozvojovej osi Bratislavy. Ciele a hypotézy výskumu sú zamerané na:

- overovanie vplyvu postavenia sídla v sídelnej štruktúre na umiestnenie a druhovosť aktívnych verejných priestorov na základe výsledkov z predchádzajúceho výskumu (Sopiřová, Bradová, 2018),
- kvalitatívne vyhodnotenie vybraných aktívnych verejných priestorov v zastavanom území, čo predstavuje intravilán a zrealizované rozvojové zámery.

2 Teoretický základ

Vyhodnotenie kvality verejných priestorov je z dôvodu požadovaného komplexného pohľadu multidisciplinárna téma. Pod ich komplexným hodnotením rozumieme sledovanie všetkých relevantných javov : hmotných, funkčných, sociálnych, kultúrnych a pod. Vzhľadom na veľký rozsah preto v odbornej literatúre často nachádzame len čiastkové výstupy skoro výlučne z mestského prostredia. Architekt Görner (2019) analyzoval ekologické aspekty verejných priestorov pomocou zelene. So spoluautorkou Štefancovou (Štefancová, Görner, 2018) vyhodnocovali vzťah medzi „mestskosťou“ a vzorcami pohybu ľudí. K. Lynch (2004) kategorizuje identifikačné prvky obrazu sídla, ktoré podrobuje kompozičnej analýze priestoru na celosídelskej úrovni. Z tohto dôvodu sa teoretický základ výskumu zameriava na hľadanie všeobecných kritérií hodnotenia verejných priestorov.

Medzi celosvetovo známymi odborníkmi tvoriacimi verejné priestory zaraďujeme štúdio Gehl architects s jeho viacerými úspešnými realizáciami. Medzi ne patrí napr. New York, kde sa štúdio zapojilo do premeny Times Square. V čínskom meste Čchung-čching jeho architekti transformovali vedľajšie ulice na pešie zóny, čím podnietili vznik zmien verejných priestorov v celom meste, v austrálskom Melbourne pretvorili bočné ulice pod mrakodrapmi na aktívne verejné priestory. Ďalšie popredné projekty nachádzame v mestách Kodaň, Štokholm, Rotterdam, Londýn, Ammán, Maskat, Sydney, San Francisco a Seattle. J. Gehl vo svojej publikácii „Města pro lidi“ stanovil dvanásť kritérií kvality verejných priestorov v horizonte človeka nasledovne (Gehl, 2012): 1. ochrana proti: doprave a nehodám, kriminalite a násilium, nebezpečným zmyslovým vnemom; 2. pohodlie ako možnosť: chôdze, stáť/ zostať, posadiť sa, vidieť, hovoriť a počúvať, hrať sa a cvičiť; 3. radosť: miera možnosti užívať si dobré počasie, pozitívne zmyslové zážitky.

Podľa dostupných informácií by mali Gehl architects spolupracovať aj na aktuálne prebiehajúcej premene verejných priestorov Bratislavy, a to spoločne s Metropolitným inštitútom Bratislavy, s jeho Útvorom verejných priestorov v Sekcii rozvoja a plánovania (Gubčo, 2019). V tejto súvislosti je čerstvo vydaný aj „Manifest verejných priestorov“ Bratislavy, ako koncepčný úvod pre materiál „Princípy a štandardy“. Oba tieto dokumenty, aktuálne v procese tvorby, budú tvoriť „Manuál verejných priestorov Bratislavy“ (MIB, 2021). „Manifest verejných priestorov“ je rozdelený podľa tém, ktoré majú vplyv na kvalitu verejných priestorov do piatich okruhov: 1. mobilita, 2. životné prostredie, 3. zdravie a bezpečnosť, 4. identita a atraktivita, 5. údržba.

„Princípy a štandardy“ sú technicko-prevádzkovým dokumentom, ktorý definuje základné pravidlá prvkov alebo častí verejného priestoru, ako sú lavičky, cyklostojany, koše, exteriérové terasy, stĺpiky, rozvodové inštalčné skrine, pitné fontány, zeleň, starostlivosť o zeleň, zastávky a prístrešky MHD a pod (MIB, 2021).

Metódami komplexného hodnotenia vybraných námestí Bratislavy, so zameraním sa na ich kvalitu a funkčnosť, sa podrobnejšie venovala aj Ľ. Vitková (Vitková, 2015). Jej príspevok sa zameriava aj na funkčno-prevádzkovú a hmotovo-priestorovú analýzu verejných priestorov. Z dôvodu odlišnej sídelnej štruktúry, stupňa podrobnosti a pozície

verejných priestorov sú hodnotiace kritéria Vitkovej upravené pre potreby skúmania v okrajových častiach hlavného mesta, napr. Kadášovou (Kadášová, 2019) pre vidiecku mestskú časť Bratislavy, Záhorská Bystrica. Funkčno-prevádzkovú dimenziu priestoru Kadášová delí na plochy horizontálne a vertikálne, ktoré ďalej diferencuje podľa druhu plôch, ich prevádzky, účelu využitia, či spôsobu využitia vo vzťahu k aktivitám v priestore. Hmotovo-priestorová dimenzia predstavuje základné priestorové parametre, ako sú: vymedzenie priestoru, významné objemové prvky, doplnujúce prvky a plocha verejného priestoru.

Vzhľadom na druhovosť skúmaných aktívnych verejných priestorov je neodmysliteľnou kvalitatívnou súčasťou ich vyhodnotenia aj zeleň. V literatúre však takisto nachádzame vyhodnotenie zelene len pre mestské prostredie. Z nášho hľadiska je zaujímavý mimovládny občiansky projekt „zelená zeleni“, financovaný z „Operačného programu Efektívna verejná správa“, sa zameriava na informovanie verejnosti a a podporu jej participovania v oblasti starostlivosti o zeleň v sídelných štruktúrach na Slovensku. Medzi pozitívne prínosy zelene v sídlach patrí znižovanie dopadov klimatických zmien, čistenie vzduchu, skrášľovanie prostredia, produkovanie kyslíka, zlepšenie zdravia a pohody, zadržiavanie vody v krajine, ochrana pôdy, podpora biodiverzity, poskytovanie potravy, utlmovanie vetra, zvyšovanie cien nehnuteľností, šetrenie zdrojov (ochladzovanie budov, využívanie dažďovej vody, eliminovanie extrémnych výkyvov počasia). Uvedený projekt sídelnú zeleň klasifikuje z viacerých hľadísk: environmentálneho, urbanisticko-architektonického, sociálno-psychologického a estetického, ekonomického, dendrologického a sadovníckeho, historického (1). Pre náš výskum je smerodajné urbanisticko-architektonické hľadisko, ktoré vyhodnocuje zeleň v širších územných súvislostiach, jej umiestnenie a kvalitu v aktívnych verejných priestoroch.

Priestorové požiadavky plôch zelene pre Bratislavu sú súčasťou územného plánu mesta v časti C „Zásady a regulatívy priestorového usporiadania a funkčného využitia územia“ (Hlavné mesto SR Bratislava, 2007). Táto časť územného plánu definuje nároky na vnútromestskú zeleň na základe dvoch ukazovateľov: indexu zastavaných plôch a koeficientu zelene. Koeficient zelene predstavuje pomer medzi plochou zelene k celkovej výmere priestoru a je variabilný s ohľadom na funkčné využitie územia. Pre plochy so zmiešaným funkčným využitím (bývanie a občianska vybavenosť) je stanovený minimálny koeficient zelene pre vonkajšie mesto 0,30.

3 Metodológia

3.1 Hypotézy

Na začiatku výskumu boli stanovené nasledujúce hypotézy:

- Predpokladá sa, že umiestnenie a druhovosť aktívnych verejných priestorov vychádza z postavenia sídla v sídelnej štruktúre.
- Predpokladá sa, že aktívne verejné priestory spíňajú všetky kvalitatívne ukazovatele suburbánneho vidieckeho priestoru.

Druhá hypotéza bola stanovená na základe informácie, že v Hamuliakove bol realizovaný plán obnovy verejných priestorov vo viacerých etapách. Posledná etapa sa ukončila v roku 2010. Projekt bol financovaný z operačného programu Bratislavského samosprávneho kraja pod názvom „Revitalizácia námestia Hamuliakovo“. Vďaka nemu boli zrevitalizované všetky štyri aktívne verejné priestory v obci, čo je čitateľné z rovnorodých prvkov a materiálového riešenia týchto priestorov (2). V roku 2019 sa uskutočnil obdobný projekt „Revitalizácia zelene v centre mesta“. Pri kostole bola osadená informačná tabuľa a cyklostojan, v príľahlom parku bol vykonaný ozdravný rez a výsadba novej zelene. V ťažiskovom priestore pred základnou školou a kultúrnym domom boli vďaka tomuto projektu vysadené okrasné trávy, kvitnúce trvalky, ruže, orgován, listnaté a stálezelené dreviny (2).

3.2 Použité metódy

Výskum bol realizovaný nasledovných fázach spracovania:

1. fáza: Výber modelového územia

- Za podkladové materiály pre výskum možno považovať územnoplánovacie podklady, mapy, vlastný prieskum v teréne a predchádzajúci výskum.

2. fáza: Použitím analytických metód, čiastkovej syntézy a komparácie vyhodnocujeme:

- vplyv lokalizačného faktora na umiestnenie a druhovosť aktívnych verejných priestorov,
- kvalitu aktívnych verejných priestorov v zastavanom území na základe nasledovných ukazovateľov:
 - história (novodobé a historické verejné priestory),
 - identita,
 - funkčno-prevádzkové vzťahy,
 - hmotovo-priestorové členenie,
 - bezpečnosť,
 - pozitívne zmyslové zážitky.

3. fáza: Zhrnutie výsledkov a vyhodnotenie nadväznosti na ďalší výskum.

3.2.1 Kvalitatívne ukazovatele verejných priestorov v suburbánnych sídlach

V druhej fáze výskumu sú modelovo vyhodnotené vybrané aktívne verejné priestory v obci. Pri výbere kvalitatívnych ukazovateľov v suburbánnych obciach sa vychádzalo z ich aktuálneho stavu a klasifikácie podľa J. Gehla (Gehl, 2012) a Ľ. Vitkovej (Vitková, 2015) nasledovne

1. História priestoru

Pri skúmaní premeny verejných priestorov je nevyhnutné vychádzať z urbanistického vývoja obce. Komparácia aktuálneho stavu s historickými mapami prináša dôležité informácie o formovaní verejného priestoru v území. S ohľadom na dobu vzniku ich delíme na novodobé a historické.

2. Identita priestoru

Každá obec má svoju špecifickú históriu, vonkajší obraz krajiny, morfológické a klimatické podmienky, kompozičnú skladbu, pôdorysnú osnovu a iné charakteristiky, ktorými sa odlišuje od ostatných sídiel. Genius loci miesta je preto neodmysliteľnou súčasťou verejných priestorov vo vidieckom prostredí. Po „Nežnej revolúcii“ dochádza nielen k zmene majetkoprávných pomerov, ale aj k zmene myslenia obyvateľov. Prioritou sa stáva súkromná sféra a veci verejné sú ovplyvnené nedostatkom finančných prostriedkov. Pri revitalizácii verejných priestorov z dostupných fondov EÚ je rozhodujúcim faktorom ekonomická bilancia územia. Z tohto dôvodu dochádza vo verejných priestoroch k strate identity, ktorá sa prejavuje použitím rovnej dlažby, mobiliáru, technického riešenia, dizajnu a pod. v rôznych obciach na Slovensku (Sopiřová, 2015).

3. Funkčno-prevádzkové vzťahy v priestore

Funkčno-prevádzkové plochy vo verejnom priestore (tab. 1) členíme na plochu vymedzenej štruktúry (horizontálne) a plochu vymedzujúcej štruktúry (vertikálne). V horizontálnej rovine nachádzame plochy spevnené a nespevnené, ktoré diferencujeme podľa prevádzky na plochy dopravy, plochy pre peších, vegetačné a vodné plochy. Následne podrobnejšie analyzujeme účel a spôsob využitia jednotlivých prevádzkových plôch. Pod účelom využitia horizontálnych plôch rozumieme zóny statickej a dynamickej dopravy, komunikačné, funkčné, odbytové a pokojové zóny. Tieto zóny zahŕňujú cestné koridory, parkovacie státi, pruhy pre cyklistov, zastávky hromadnej dopravy, chodníky, funkčné, odbytové, pobytové plochy a iné.

Vertikálnu rovinu priestoru rozdeľujeme na aktívny a neaktívny parter, ktorý z hľadiska účelu využitia delíme na odbytovú, komunikačnú a funkčnú zónu. Pod

aktívnym parterom vo vidieckom prostredí rozumieme drobnú občiansku vybavenosť v bezprostrednom okolí skúmaného priestoru. Všetky tieto plochy sú buď bariérou v území, alebo naopak, priestor aktivizujú.

Plošné vyhodnotenie vegetácie prehľadáme aj o koeficient zelene, ktorý je stanovený podľa územného plánu na 0,3 (Hlavné mesto SR Bratislava, 2007). Podľa tohto koeficientu zelene stanovili Reháčková, Pauditšová v Bratislave „nároky na parky a parkovo upravené plochy v rozsahu min. 4 m² na jedného obyvateľa“ (Reháčková, Pauditšová, 2006, s.13). Na základe uvedeného v prvej časti výskumu vyhodnocujeme nielen plochu aktívnych verejných priestorov pripadajúcu na jedného obyvateľa, ale aj plochu zelene.

FUNKČNO - PREVÁDZKOVÁ ANALÝZA					
Aktívny verejný priestor v suburbánnych sídlach					
Rovina priestoru	Druh plochy	Prevádzka	Účel využitia	Ráz plôch	
Plochy horizontálne (plochy vymedzené štruktúrou)	Spevnené plochy	Plochy dopravy	Zóny dynamickej dopravy	Komunikácie	
			Zóna statickej dopravy	Cyklistická doprava	
			Komunikačná zóna	Zastávky HD	
	Plochy pre peších	Funkčné a odbytové zóny	Pešie ťahy	Statická doprava	Bariéra
			Funkčné plochy-trh, trhovisko (okolo parteru)		Aktivizujúca plocha
			Odbytové plochy		
Nespevnené plochy	Plochy pre peších	Pokojeová zóna	Iné		
			Vegetačné plochy	Pobytové, oddychové plochy	
			Vodné plochy		
Plochy vertikálne (plochy vymedzujúce štruktúru)	Priečelia budov (parter)	Aktívny parter = občianska vybavenosť	Odbytová zóna	Odbytové plochy (parter)	
			Komunikačná zóna		
			Funkčná zóna		
		Neaktívny parter			

tab. 1 – Hodnotiace funkčno-prevádzkové ukazovatele kvality verejných priestorov (Vitková, Rychterová, 2015; doplnila Kadášová pre vidieckej mestskej časti, 2018; doplnila Chovancová Kadášová 2021)

4. Hmotovo-priestorové členenie

Hmotovo-priestorová rovina vyhodnocuje formy vymedzujúcej štruktúry (solitéry, líniová zástavba, prírodný prvok, nevymedzený), objemové a doplňujúce prvky v priestore a plochu verejného priestoru. Pri prvkoch v priestore, významných aj doplňujúcich, klasifikujeme ich druh, typ, ráz a stavebno-technický stav. Pod pojmom ráz prvkov rozumieme ich účinok ako aktivizujúci prvok alebo naopak ako bariéra určitej aktivity v priestore. Pri plochách verejného priestoru špecifikujeme jeho druh, členenie, materiál, ráz a stavebno-technický stav.

HMOTOVO - PRIESTOROVÁ ANALÝZA													
Aktívny verejný priestor v suburbánnych sídlach													
Vymedzenie priestoru	Významné prvky objemové			Doplňujúce prvky			Plocha verejného priestoru						
	Formy vymedzujúcej štruktúry	Druh	Typy	Stavebno-technický stav	Druh	Typy	Ráz prvkov	Stavebno-technický stav	Druhy plôch	Členenie plôch	Materiál plôch	Ráz plôch	Stavebno-technický stav
Solitéry	Dominancia	výskova objemová funkčne historická	Vyhovujúci	Lavky	solitéry oskopska prebádné neformálne	Aktivizujúci	Aktivizujúci	Vyhovujúci	Spevnené plochy	kontinuálna diskontinuálna vodiaca bradica odvídzajúca	asfalt dlažba betón iná	Aktivizujúci	Vyhovujúci
Kontinua (liniová) zástavba	Akcent v priestore	socha výt. dielo pamätník fontána iné	Vyhovujúci	Osvetlenie	vysoké stred. vysoké nízke na fasáde	Aktivizujúci	Aktivizujúci	Vyhovujúci	Nespevnené plochy	kontinuálna diskontinuálna vodiaca bradica odvídzajúca	typaný mat. tráva výsadba kry voda	Aktivizujúci	Vyhovujúci
Prírodný prvok	Prírodné prvky v priestore	aleje skupiny stromov masív stromov	Vyhovujúci	Pódium	pevné mobilné	Aktivizujúci	Aktivizujúci	Vyhovujúci	Schody Rampy Hrány, výš. rohbrania	kontinuálna diskontinuálna vodiaca bradica odvídzajúca		Aktivizujúci	Vyhovujúci
Nevymedzený				Orientačný systém, reklamné tabule	v priestore na fasáde								

tab. 2 – Hodnotiace hmotovo-priestorové ukazovatele kvality verejných priestorov (Vitková, Rychterová, 2015; doplnila Kadášová pre vidieckej mestskej časti, 2018; doplnila Chovancová Kadášová, 2021)

5. Bezpečnosť priestoru

Pri vyhodnotení vychádzame z požiadaviek na kvalitu verejných priestorov od J. Gehla (Gehl, 2012) ktoré delíme na:

- ochrana proti doprave,
- ochrana proti kriminalite a násiliu : aktivita v priestore počas denných aj večerných hodín, dobré osvetlenie, monitorovanie priestoru, priepustnosť / hustota vegetácie
- ochrana proti nepríjemným zmyslovým vnemom : vietor, dažď/sneh, chlad/teplo, splodiny, prach, hluk, oslnenie.

6. Pozitívne zmyslové zážitky

Vznik tejto kategórie je opäť podmienený J. Gehlom (Gehl, 2012) a predstavuje pocit z daného priestoru na základe nasledovných ukazovateľov :

- dobrý dizajn a detaily,
- kvalitné materiály, farebnosť,
- prítomnosť vegetácie a vodných plôch.

3.3 Definovanie aktívneho verejného priestoru

Definícia verejného priestoru nie je v slovenskej legislatíve zakotvená. V zákone číslo 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku možno nájsť len pojem verejný priestranstvo, pre ktoré samospráva stanovuje poplatky za jeho využitie. V literatúre sa preto objavujú rôzne uchopenia tohto pojmu. Dánsky architekt J. Gehl ho determinuje ako „priestor medzi budovami“ (Gehl, 2012), inak povedané negatív zastavanej plochy sídla. Ani ostatné definície však neberú ohľad na majetkové vzťahy v území. V tomto výskume je pre nás smerodajná definícia od architekta J. Komsku, ktorý vymedzil verejný priestor ako „každý otvorený priestor ... pod širokou oblohou, ktorý je prístupný verejnosti a je pre obyvateľov a návštevníkov čímsi príťažlivý. Priestor je verejne prístupný vtedy, ak je naň voľný vstup nepretržite alebo väčšiu časť dňa. Považujeme ho za verejne prístupný aj vtedy, ak je oplotený a správca ho uzatvára na nevyhnutnú údržbu alebo v nočných hodinách z bezpečnostných dôvodov“ (Jakušová, Komrska, 2010). Vzhľadom na veľký rozsah priestorov pre výskum zužujeme výber verejných priestorov len v rámci zastavaného územia obce, čo predstavuje intravilán a rozvojové zámery podľa platnej územnoplánovacej dokumentácie. Rozvojové zámery delíme na zrealizované, pre ktoré je vydané územné rozhodnutie, a navrhované.

Verejné priestory podrobnejšie klasifikujeme na :

- aktívne (živé) verejné priestory: priestory strategicky umiestnené/ vymedzené v urbanistickej štruktúre sídla; exponované zhromažďovacie a rozptylové plochy, na ktorých sa prirodzene stretávajú a pohybujú ľudia; priestory podieľajúce sa na verejnom živote, ktoré kategorizujeme na :
 - spoločenské priestory : zhromažďovacia a spoločenská funkcia;
 - parky : plochy zelene nad 0,5ha;
 - cestné koridory supľujúce verejný priestor v obci.
- neaktívne, do ktorých zaraďujeme všetky ostatné plochy:
 - športovo-rekreačné plochy : využívané len nárázovo, nie priebežne počas dňa,
 - špeciálna zeľeň (cintoríny, areálová zeľeň zariadení občianskej vybavenosti) : časovo obmedzený vstup pre verejnosť,
 - ochrannozoizolačná zeľeň : legislatívne definovaná v rámci ochranných pasíem technickej infraštruktúry,
 - cestný koridor spolu so zeľeňou komunikácií, ktorá plní len izolačnú funkciu. (Sopiřová, Bradová, 2018, dopľnila Bradová, 2021).

3.4 Priestorové vymedzenie predmetu skúmania

Vývoj vidieckych sídiel ležiacich v zázemí Bratislavy je už vyše tridsať rokov dynamicky ovplyvnený neustupujúcimi suburbanizačnými vlnami. Tento trend suburbanizácie je v tomto priestore najintenzívnejší spomedzi všetkých veľkých miest na Slovensku.

Priestorový rozvoj hlavného mesta do jeho bezprostredného okolia je charakterizovaný v dopravných a sídelných rozvojových osiach, pričom nemožno zabúdať ani na jeho cezhraničný presah do Rakúska a Maďarska. V tejto súvislosti, ako nevyhnutnosť, vznikli aj mnohé projekty cezhraničnej spolupráce. Rozvojom Bratislavy na rakúskom území sa zaoberali projekty ako napr. w.i.N., ktorý vytvoril koncept rozvoja krajiny a stratégie pre každý región Dolného Rakúska aj so zohľadnením pripomienok od miestnych obyvateľov (Zibuschka a kol., 2007). Na Parndorfskej rozvojovej osi v spolkové krajine Burgenland bol v rokoch 2013-15 realizovaný projekt RegioGoes, v rámci ktorého sa proces plánovania opiera o podporu atraktivity regiónu, stavebno-kultúrneho dedičstva, identity miesta, čím sa zvyšuje kvalita života jeho obyvateľov (Kapeller, Huemer, 2015).

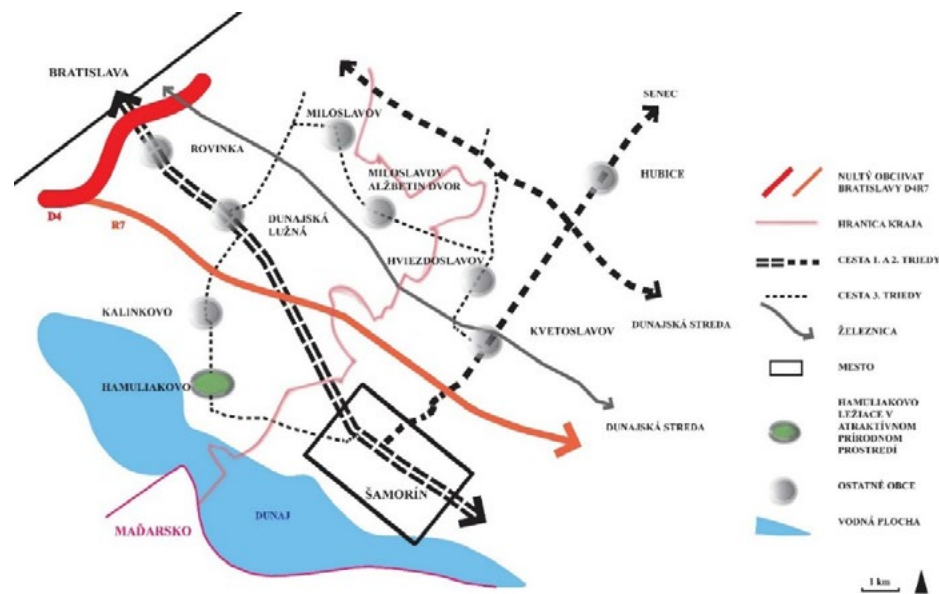
Najvyšší počet vidieckych sídiel v zázemí Bratislavy s prírastkom počtu obyvateľov nad 50% za posledných vyše dvadsať rokov majú obce ležiace pozdĺž Dunajskostredskej sídelnej rozvojovej osi. Táto oblasť Podunajskej nížiny sa rozprestiera na žitnom ostrove, najväčšej zásobárne pitnej vody v strednej Európe a zároveň je toto územie aj intenzívne poľnohospodársky využívané.

Predchádzajúcim výskumom (Sopiřová, Bradová, 2018) sa zistilo, že v tomto priestore majú najväčší navrhovaný rozvoj obce z hľadiska polohy sídla v sídelnej štruktúre v nasledovnom poradí :

- sídla ležiace v prírodnom prostredí (Hamuliakovo),
- sídla ležiace na regionálnom dopravnom koridore,
- sídla ležiace v marginálnej polohe.

Pre potreby výskumu je v tomto príspevku modelovo vybraná obec Hamuliakovo (obr. 4). Hamuliakovo sa nachádza v atraktívnom prírodnom prostredí rekreačného územia Zdrže Hrušov. Jeho nepriaznivé dopravné napojenie do Bratislavy je možné kompenzovať lodnou kyvadlovou dopravou, ide o projekt Dunajbus. Aktuálne sa však prehodnocuje efektívnosť jeho prevádzky, ktorá je možná len pri priaznivom počasí. Vzhľadom na prebiehajúcu korona krízu do popredia vystupuje aj otázka kapacitnej vyťaženia uvedenej linky Bratislava-Šamorín v dopravnej špičke (ProDanubia, 2021). Aktuálne má Hamuliakovo navrhované zväčšenie pôvodnej obce, hranice intravilánu,

o 7,5 násobok. V tejto chvíli je v tomto zmysle zrealizovaná necelá polovica zámerov. Priemerný celkový navrhovaný rozvoj obcí na Dunajskostredskej rozvojovej osi pritom predstavuje 3,2-násobné zväčšenie pôvodného sídla.

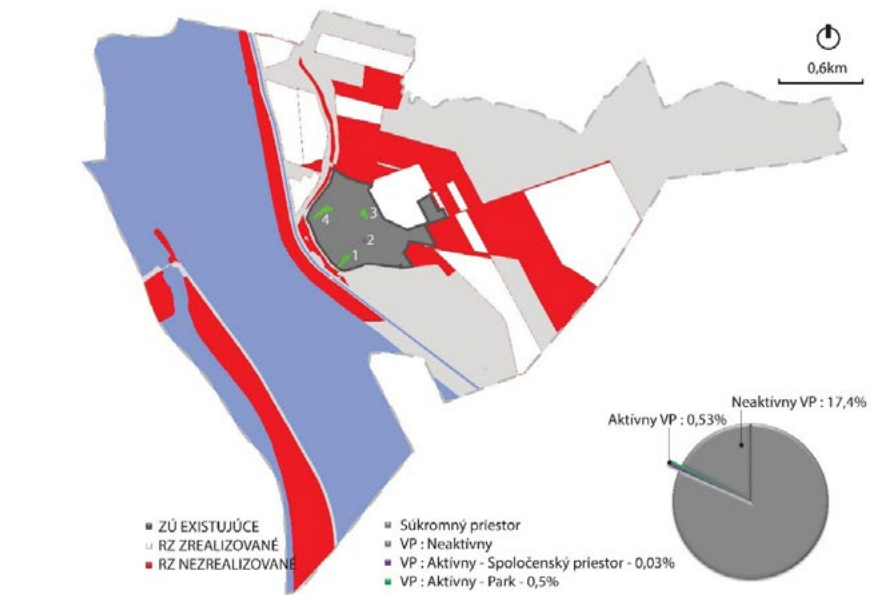

obr. 4 – Schéma polohy skúmaných obcí v sídelnej štruktúre ležiacich na Dunajskostredskej rozvojovej osi (Sopiřová, Bradová, 2018, dopľnila Bradová, 2021)

3.4.1 Výber aktívnych verejných priestorov v Hamuliakove

V Hamuliakove sa konkrétne nachádzajú štyri aktívne verejné priestory (obr. 5): 1. Park pri románskom Kostole svätého Kríža, 2. Spoločenský priestor pred základnou školou a kultúrnym domom, 3. Park svätého Donáta, 4. Park s detským ihriskom na Kaštieľskej ulici. Vzhľadom na stanovený rozsah príspevku sú pre výskum vybrané dva polohovo blízke a zároveň ťažiskové priestory :

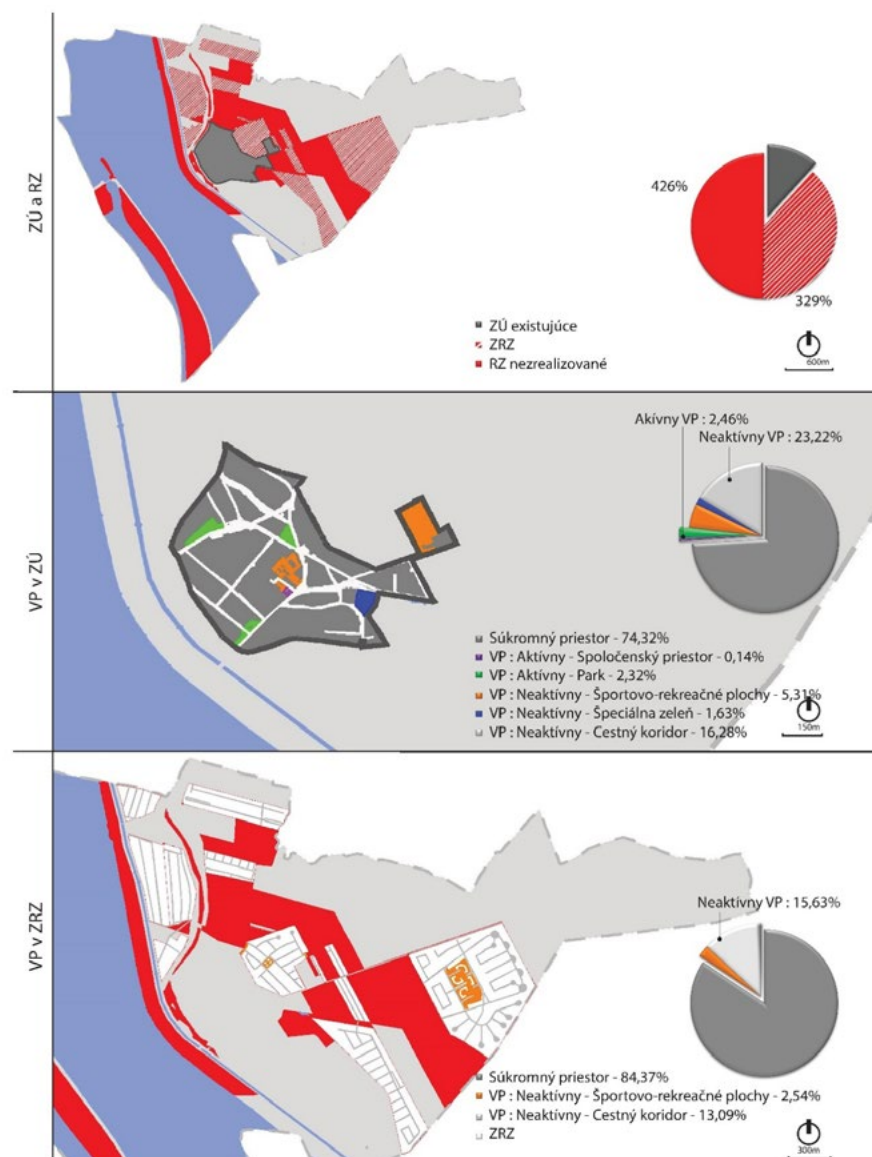
1. Park pri románskom Kostole svätého Kríža reprezentujúci ťažisko pôvodnej obce,
2. Spoločenský priestor pred základnou školou a kultúrnym domom lokalizovaný v súčasnom centre obce.

obr. 5 – Všetky aktívne verejné priestory v obci Hamuliakovo a z nich selektované plochy pre vyhodnotenie (Bradová 2021, mapový podklad (3))

4 Výskum

4.1 Overovanie vplyvu postavenia obce Hamuliakovo v sídelnej štruktúre na umiestnenie a druhovosť aktívnych verejnych priestorov

obr. 6 – Vyhodnotenie navrhovaného rozvoja sídla a verejnych priestorov v intraviláne a rozvojových zámeroch v obci Hamuliakovo (Sopiřová, Bradová, 2018, doplnila Bradová, 2021)

Predchádzajúcim kvantitatívnym výskumom (Sopiřová, Bradová, 2018) sa zistilo, že aktívne verejné priestory sa nachádzajú výlučne v intraviláne obce. V zastavanom území, vymedzenom hranicou intravilánu, zaberajú aktívne verejné priestory 2,46% a neaktívne verejné priestory 23,22%. Druhovú skladbu aktívnych verejných priestorov v tomto území predstavuje spoločenský priestor 0,14% a parky 2,32%. Medzi neaktívne verejné priestory zaraďujeme športovo-rekreačné plochy 5,31%, cintorín 1,63% a cestný koridor 16,28%. V extraviláne obce nachádzame športovo-rekreačné plochy v podiele 2,54% a cestný koridor v podiele 13,09%, pričom tieto neaktívne verejné priestory zaberajú spolu 15,63% celkovej plochy zrealizovaných rozvojových zámerov (obr. 6).

Pri zohľadnení celkovej výmery obce (intravilán + zrealizované rozvojové zábery) zaberajú aktívne verejné priestory 0,53% územia, z toho spoločenský priestor je 0,03% a parky 0,5% (obr. 5).

Obec Hamuliakovo má prihlásených 2419 obyvateľov (údaj k 31.12.2020), avšak predpokladaný počet je o 1 000 viac (2). Na jedného prihláseného obyvateľa Hamuliakova pripadá 3,06 m² aktívnych verejných priestorov v obci. Vychádzajúc z odhadovaného reálneho stavu počtu obyvateľov však na jedného obyvateľa pripadá len 0,46m² aktívnych verejných priestorov v intraviláne obce.

4.1.1 Umiestnenie

Aktívne verejné priestory nachádzame výlučne v intraviláne obce, v extraviláne úplne absentujú. V intraviláne sú rovnomerne rozmiestnené a spĺňajú požiadavku 400 metrovej pešej dostupnosti priestoru. Sú situované v priamom dotyku významnej občianskej vybavenosti v obci, ktorá je...

- lokalizovaná vo väzbe na historický objekt,
- je včlenená do pôvodnej urbanistickej štruktúry, postupne dopĺňaná na základe vyvíjajúcich sa požiadaviek spoločnosti okolo pôvodného námestia obce.

V obci Hamuliakovo sú všetky aktívne verejné priestory umiestnené na trase spájajúcej ťažisko obce s Dunajom ako atraktívnym prírodným prostredím.

Preto možno tvrdiť, že postavenie sídla v sídelnej štruktúre a jeho väzby na okolie majú prioritnú úlohu pri umiestňovaní aktívnych verejných priestorov v suburbánnych obciach.

4.1.2 Druhovosť

V Hamuliakove, atraktívnom prírodnom prostredí, druhová skladba aktívnych verejných priestorov zahŕňa spoločenský priestor v ťažisku obce a tri rozsiahlejšie parky s drobnou občianskou vybavenosťou v okolí. Na základe uvedeného možno tvrdiť, že druhovosť aktívnych verejných priestorov priamoúmerne súvisí s polohou sídla v sídelnej štruktúre a podporuje prírodný charakter obce.

4.2 Kvalitatívne vyhodnotenie aktívnych verejných priestorov v obci Hamuliakovo

4.2.1 História

Počiatky obce Hamuliakovo siahajú do polovice 13. storočia, kedy bola kolískou rodu Gutorióvcov, z čoho je odvodený aj jej prvý názov Gutor. Okolo 14. storočia sa zo šľachtického sídla stáva typická zemianka obec. Živobytie obyvateľov bolo zamerané na poľnohospodárstvo, rybárstvo a mlynárstvo. Prítomnosť Dunaja predstavuje pre obec obrovský potenciál, no v minulosti bolo toto územie často postihované záplavami (v roku 1568, 1679, 1809, 1829, 1862, 1928, 1929). Počas 2. svetovej vojny sa Hamuliakovo stalo súčasťou Maďarska, no po jej skončení sa obec opäť stala súčasťou Československa (2). Hrozba povodní sa technicky eliminovala v 20. storočí vybudovaním Vodného diela Gabčíkovo spoločne so Zdržou Hrušov, ktorá predstavuje územnú rezervu v prípade povodní. Zdrž je vybudovaná v priestore medzi pôvodným korytom Dunaja

a Hamuliakovským ramenom, pozdĺž ktorého sa aktuálne nachádza aj umelý vodný kanál. Týmto dielom sa Dunaj, vo svojej veľkorysej šírke, spoločne s medzinárodnou lodnou trasou, presunul do tesnej blízkosti intravilánu obce.

obr. 7 – 1. vojenská mapa obce Hamuliakovo z r. 1782-1785, najstaršia mapa obce kde sa Kostol sv. Kríža nachádzal v centrálnej polohe obklopený komunikáciou (2)

obr. 8 – Mapa obce Hamuliakovo z r. 1938. Objekt Kostola sv. Kríža sa stáva súčasťou západnej uličnej čiar. Legenda : 1 - Park pri románskom Kostole svätého Kríža, 2. V súčasnosti spoločenský priestor pred základnou školou a kultúrnym domom (3)

obr. 9 – Fotografia Kostola sv. Kríža s jeho okolím z roku 1940. Pred súčasnými vchodovými dverami zo západu sa toho času nachádzal tzv. dom chudobných (2).

obr. 10 – Výrez z historickej pohľadnice, fôter v preklade námestia, rok neznámy (2).

Z hľadiska urbanistického vývoja sídla delíme skúmané verejné priestory na:

- historický verejný priestor lokalizovaný pri Kostole sv. Kríža (obr. 9)

Táto 800-ročná románska pamiatka je pôvodne rotunda rozšírená v 13. storočí do jednolodového kostola so západnou vežou. K objektu bola z východnej strany pristavaná sakristia, ktorú koncom 20. storočia prestavali a prepojili ju presklenou chodbou s presbytériom. Časté povodne zapríčinili naklonenie ihlanovej veže v dôsledku nerovnomerného sadania stavby. Pôvodný vstup do objektu z južnej strany bol premiestnený do západnej časti, kde je dodnes. Pred súčasnými vchodovými dverami sa nachádzal tzv. dom chudobných, ktorý bol v roku 1970 počas rekonštrukcie odstránený.

Tomuto objektu od jeho vzniku prislúchal aj verejný priestor. Podľa 1. vojenského mapovania z roku 1782-1785 (obr. 7) bol objekt situovaný v strede komunikácie,

v 20. storočí (obr. 8) ho nachádzame ako súčasť východnej uličnej čiary. Verejný priestor bol vtedy v rovnej plošnej výmere ako dnes. Plocha súčasného parku predstavovala v minulosti rozptýlovú komunikačnú plochu doplnenú vysokou zeleňou. Z celosídlného hľadiska ide o pôvodný ťažiskový priestor obce.

- historický verejný priestor pri základnej škole a kultúrnom dome (obr. 10)

Nové objekty základnej školy a kultúrneho domu sú do starej urbanistickej štruktúry doplnené a ich prislúchajúci verejný priestor je vybudovaný v pôvodnom komunikačnom priestore, ktorý bol podľa historických pohľadníc označovaný ako námestie (rok neznámy). Verejný priestor, na prvý pohľad pôsobiaci ako novovybudovaný, je prekvapivo aj pôvodným ťažiskom obce. Informácie o spresňujúcom funkčnom naplnení okolitých budov nie sú dochované.

4.2.2 Identita

- verejný priestor pri Kostole sv. Kríža

Genius loci miesta reprezentuje objekt kostola spolu s jeho pôvodnou fasádou. V príslušnom parku na históriu miesta odkazujú vzrastlé stromy, drevená socha patróna kostola, materiálové, farebné prevedenie a skladba dlažby, ktorá podporuje sakrálnu funkciu hlavného objektu. Románsky kostol si dodnes plní svoju funkciu, pravidelne sa v ňom konajú sväté omše. V prvkoch mobiliáru sa identita daného miesta stráca, ich dizajn je však jednotný vo všetkých verejných priestoroch v zastavanom území sídla. Identické prvky priestoru nachádzame aj v okolitých obciach. Na dôležitú kultúrnu pamiatku odkazuje náučná tabuľa umiestnená pri vstupe do kostola.

obr. 11, 12, 13, 14, 15, 16 – Prvky a plochy podporujúce identitu miesta pri Kostole sv. Kríža : vegetácia, socha a dlažba (foto : Bradová, 2021, 4).

- verejný priestor pri základnej škole a kultúrnom dome (obr. 17-20)

Žiadny z prvkov ani vymedzujúcich objektov nenaznačuje identitu daného miesta. Prírodný charakter obce nie je rovnako čitateľný vo vyššom zastúpení zelene v území. Prítomnosť vyvýšeného malého pódia pre maximálne dve osoby spolu s vlajkovými zdžrami odkazuje len na funkciu priestoru ako centra obce.

obr. 17, 18, 19, 20 – Priestor pre základnou školou a kultúrnym domom, kde nenachádzame žiadne prvky podporujúce identitu miesta. (4).

4.2.3 Funkčno-prevádzkové vzťahy v priestore

- verejný priestor pri Kostole sv. Kríža

Z funkčného hľadiska priestor v horizontálnej rovine pozostáva zo spevnenej a nespevnenej vegetačnej plochy. Dlažba kostola je komunikačnou a statickou zónou. Z východnej strany nachádzame vyhradený priestor pre parkovanie áut a bicyklov. Park ako pokojová zóna je využívaný na oddych a rekreáciu. Koeficient zelene v tomto priestore je 0,7, čím spĺňa minimálne požiadavky plochy zelene vo verejnom priestranstve definované Územným plánom Bratislavy (Hlavné mesto SR Bratislava, 2007).

Priestor je vymedzený plotmi rodinných domov zo severovýchodu, z juhozápadu ho určuje dopravná komunikácia s prirahlou uličnou zástavbou rodinných domov. V nárožnej polohe cez cestu s priamym výhľadom na kostol je situovaný bufet s vonkajšou pobytovou a odbytovou zónou, ktorú klasifikujeme ako aktívny parter podporujúci atraktivitu miesta.

- verejný priestor pri základnej škole a kultúrnom dome

Tento priestor ovláda spevnená rozptyľová plocha, plocha vegetácie zastáva len estetickú funkciu (koeficient zelene 0,06). Zrážková voda je preto odvedená do odvodňovacieho žlabu v celej šírke priestoru, ktorý svojim kontrastným farebným prevedením pôsobí ako výrazná vodiaca línia. Zo severnej strany, na hranici medzi cestnou komunikáciou a spoločenským priestorom, je situované pozdĺžne státie. Cyklostajany nachádzame medzi objektom základnej školy a kultúrneho domu. Tento medzipriestor je hlavným vstupným predpriestorom do oploteného areálu starej základnej školy. Prevádzkové vzťahy v území sú podporené farebnosťou, veľkosťou a skladbou zámkovkej dlažby vo forme umelých navádzacích línií. Príležitostne sa tu konajú obecné a školské akcie.

Vo vertikálnej rovine priestor aktivizujú plochy nekomerčnej občianskej vybavenosti, ktoré vytvárajú komunikačnú a funkčnú zónu priestoru. Oproti nim je peší priestor vymedzený dopravnou komunikáciou a uličnou zástavbou rodinných domov. Školský areál je oplotený, rovnako ako skrytý areál starej základnej školy, a žiaci sa stravujú vo vedľajšej budove kultúrneho domu, ktorého jedáleň bola na tento účel rozšírená.

Na základe koeficientu zelene v zastavanom území obce ($k_z = 0,34$) možno stanoviť plochu zelene pripadajúcu na jedného obyvateľa. Na jedného prihláseného obyvateľa obce pripadá $2,44\text{m}^2$ zelene, avšak vychádzajúc z reálneho stavu počtu obyvateľov, je aktuálne $1,72\text{m}^2$ zelene na jedného obyvateľa. Predchádzajúcim výskumom Reháčková, Paudišová (2006) bola pre Bratislavu stanovená minimálna plocha zelene, parkov a parkovo upravených plôch, na 4m^2 na obyvateľa. Tento nedostatok zelene v obci je však kompenzovaný okolitým atraktívnym prírodným prostredím.

FUNKČNO – PREVÁDZKOVÁ ANALÝZA					
Aktívny verejný priestor pri Kostole sv. Kríža					
Rovina priestoru	Druh plochy	Prevádzka	Účel využitia	Spôsob využitia	Ráz plôch
Plochy horizontálne (plochy vymedzené štruktúrou)	Spevnené plochy	Plochy dopravy	Zóna statickej dopravy	Statická doprava	Bariéra
		Plochy pre peších	Komunikačná zóna	Cyklistická doprava	Aktivizujúca plocha
	Nespevnené plochy	Vegetačné plochy	Pokojová zóna	Pobytové, oddychové plochy	Aktivizujúca plocha
			Funkčná zóna	Odbytové plochy	Aktivizujúca plocha
Plochy vertikálne (plochy vymedzujúcej štruktúry)	Priečelia budov (parter)	Aktívny parter = občianska vybavenosť	Funkčná zóna	Odbytové plochy	Aktivizujúca plocha
		Neaktívny parter			Bariéra
Aktívny verejný priestor pri základnej škole a kultúrnom dome					
Rovina priestoru	Druh plochy	Prevádzka	Účel využitia	Spôsob využitia	Ráz plôch
Plochy horizontálne (plochy vymedzené štruktúrou)	Spevnené plochy	Plochy dopravy	Zóna statickej dopravy	Statická doprava	Aktivizujúca plocha
		Plochy pre peších	Komunikačná zóna	Cyklistická doprava	Aktivizujúca plocha
	Nespevnené plochy	Vegetačné plochy	Funkčné a odbytové zóny	Funkčné plochy	Aktivizujúca plocha
			Komunikačná zóna		Aktivizujúca plocha
Plochy vertikálne (plochy vymedzujúcej štruktúry)	Priečelia budov (parter)	Aktívny parter = občianska vybavenosť	Funkčná zóna		Aktivizujúca plocha
		Neaktívny parter			Bariéra

tab. 3 – Hodnotiace funkčno-prevádzkové ukazovatele kvality vybraných aktívnych verejných priestorov v obci Hamuliakovo (Chovancová Kadášová, 2021)

4.2.4 Hmotovo-priestorové členenie

HMOTOVO - PRIESTOROVÁ ANALÝZA												
Aktívny verejný priestor pri Kostole sv. Kríža												
Vymedzenie priestoru		Významné prvky objemové			Doplnňujúce prvky				Plocha verejného priestoru			
Formy vymedzujúcej štruktúry	Druh	Typy	Stavebno-technický stav	Druh	Typy	Ráz prvkov	Stavebno-technický stav	Druhy plôch	Členenie plôch	Materiál plôch	Ráz plôch	Stavebno-technický stav
Soľtéry	Dominanta	funkčná historická	Vyhovujúci	lavičky	rozruspenia	Aktivizujúci	Vyhovujúci	Spevnené plochy	kontinuálna	dlažba	Aktivizujúci	Vyhovujúci
Kontinuita (líniová) zástavba	Akcent v priestore	socha	Vyhovujúci	Osvetlenie	vysoke	Aktivizujúci	Vyhovujúci	Nespevnené plochy	kontinuálna vodiaca	tráva stromy lvy	Aktivizujúci	Vyhovujúci
Prírodný prvok	Prírodné prvky v priestore	aleje skupiny stromov	Vyhovujúci	Informačná tabuľa kvetníče	v priestore v priestore	Aktivizujúci	Vyhovujúci					
Nevymedzený												
Aktívny verejný priestor pri základnej škole a kultúrnom dome												
Vymedzenie priestoru		Významné prvky objemové			Doplnňujúce prvky				Plocha verejného priestoru			
Formy vymedzujúcej štruktúry	Druh	Typy	Stavebno-technický stav	Druh	Typy	Ráz prvkov	Stavebno-technický stav	Druhy plôch	Členenie plôch	Materiál plôch	Ráz plôch	Stavebno-technický stav
Kontinuita (líniová)	Dominanta	objemová funkčná	Vyhovujúci	Osvetlenie	vysoke	Aktivizujúci	Vyhovujúci	Spevnené plochy	kontinuálna vodiaca	dlažba	Aktivizujúci	Vyhovujúci
	Akcent v priestore	pódium s vlajkovými žrdami	Vyhovujúci	Prístrešky	pevné	Aktivizujúci	Vyhovujúci	Nespevnené plochy	kontinuálna	tráva stromy lvy	Aktivizujúci	Vyhovujúci
Prírodný prvok	Prírodné prvky v priestore	skupiny stromov	Vyhovujúci	Vlajkové žrdie kvetníče	v priestore v priestore	Aktivizujúci	Vyhovujúci					
Nevymedzený												

tab. 4 – Hodnotiace hmotovo-priestorové ukazovatele kvality vybraných aktívnych verejných priestorov v obci Hamuliakovo (Chovancová Kadášová, 2021)

- verejný priestor pri Kostole sv. Kríža

Priestor je vymedzený dominantou kostola, líniovou zástavbou rodinných domov, alejou stromov a dopravou v plošnej rovine. Akcentom v parku je socha obklopená vzrástlou vegetáciou. Všetky prítomné doplnňujúce prvky priestor aktivizujú a majú vyhovujúci stavebno-technický stav.

- verejný priestor pri základnej škole a kultúrnom dome

Akcentom priestoru je pevné pódium s tromi vlajkovými žrdami. Verejný priestor neposkytuje svojim návštevníkom také prvky mobiliáru, ktoré ponúkajú možnosť zotrvať v priestore a posadiť sa. Objekt základnej školy pri námestí je postavený ako posledný, na aktuálne voľnom pozemku v roku 2018, a to v súvislosti s urgentnou potrebou zabezpečenia základného vzdelávania II. stupňa v obci. Vedľa školy vpravo sa nachádza aj objekt obecného úradu, avšak jeho verejný priestor pozostáva len z plochy statickej dopravy a upravenej predzáhradky.

obr. 14 – Znečisťovanie verejného priestoru holubmi obývajúcimi vež Kostola sv. Kríža (foto: Bradová, 2021).

obr. 15 – Ochrana pred dopravou pri Kostole sv. Kríža (foto: Bradová, 2021).

4.2.5 Bezpečnosť

- verejný priestor pri Kostole sv. Kríža

Na rozhraní medzi dopravným a peším priestorom sa nachádzajú betónové kvetináče a živý plot, ktoré poskytujú ochranu proti doprave. Dostatočné osvetlenie a monitorovanie priestoru vo večerných hodinách zabezpečuje ochranu proti násiliu a kriminalite. Vysoká zeleň chráni návštevníkov pred nepriaznivým vplyvom počasia a eliminuje negatívne dopady dopravy v území. Za nepríjemných obyvateľov priestoru považujeme holuby obývajúce kostolnú vež, ktoré intenzívne znečisťujú plochu statickej dopravy pod ňou.

- verejný priestor pri základnej škole a kultúrnom dome

Ochrana peších návštevníkov pred dopravou je riešená bariérou vo forme stĺpikov a betónových kvetináčov pozdĺž celej kontaktnej zóny. Pred kriminalitou a násilím je priestor chránený vďaka sociálnej kontrole, vysokej návštevnosti tranzitujúcich obyvateľov. Ochrana pred nepriaznivým počasím je nedostatočná, poskytujú ju len prístrešky pred hlavnými vchodmi do objektov.

4.2.6 Pozitívne zmyslové zážitky

- Verejný priestor pri Kostole sv. Kríža vyvoláva u svojich návštevníkov pozitívne pocity (identita miesta, materiály a prítomnosť vegetácie) a vďaka tomu majú potrebu v ňom zotrvať.
- Verejný priestor pri základnej škole a kultúrnom dome nepôsobí na svojich návštevníkov pozitívne. Funkčná zhromažďovacia plocha je plne podriadená svojmu účelu a neposkytuje užívateľom možnosť v ňom dlhšie zotrvať.

5 Záver a diskusia

5.1 Zhrnutie vyhodnotenia výsledkov

5.1.1 Hypotéza č. 1 sa potvrdila

„Predpokladá sa, že umiestnenie a druhovosť aktívnych verejných priestorov vychádza z postavenia sídla v sídelnej štruktúre.“

Zo schém v zastavanom území a zrealizovaných zámerov (obr. 6) vyplýva, že atraktívne prírodné prostredie obce Hamuliakovo spolu s väzbami na okolie má prioritný vplyv na lokalizáciu a funkčnú druhovosť aktívnych verejných priestorov v obci.

5.1.2 Hypotéza č. 2 ...

„Predpokladá sa, že vybrané aktívne verejné priestory spĺňajú všetky kvalitatívne ukazovatele suburbánneho vidieckeho priestoru.“

- ...sa nepotvrdila vo verejnom priestore pri Kostole sv. Kríža.

Za negatívne javy označujeme dizajn mobiliáru, ktorý sa neidentifikuje s miestom a holuby ako neželaný obyvateľia ihlanovej veže kostola znečisťujúci dlažbu pri kostole.

- ...sa nepotvrdila v centre obce, aktívnom verejnom priestore pri základnej škole a kultúrnom dome.

Po revitalizácii spoločenského priestoru nie je čitateľná historická stopa miesta, jeho identita, z funkčno-prevádzkového hľadiska neposkytuje užívateľom možnosť stáť a posadiť sa, orientácia v priestore je možná len vďaka farebnosti, štruktúre a skladbe dlažby. Vegetačná zóna svojou výmerou nespĺňa minimálny koeficient zelene. V priestore taktiež absentuje ochrana užívateľov pred nepriaznivým počasím čím nepôsobí na svojich návštevníkov pozitívne. Verejný priestor je plne podriadený jej prioritnej funkcii ako rozptylovej a komunikačnej plochy. Nesmiernou výhodou je však kumulácia dôležitej občianskej vybavenosti obce v a okolo tohto priestoru (nová základná škola, stará základná škola, kultúrny dom, obecný úrad, zdravotné stredisko, pošta).

6 Nadväznosť na ďalší výskum

Predmetom ďalšieho výskumu bude komparácia kvalitatívneho vyhodnotenia verejných priestorov v území a kompozičnej analýzy urbanistickej štruktúry územia na podklade Lynchovej metódy (bodové, plošne, líniové prvky). Formou náložiek bude možné konfrontovať v pôdoryse urbanistickej štruktúry výsledky jednotlivých vyhodnotení a ich prípadný prienik. Ukazovatele kvality aktívnych verejných priestorov budú vyhodnotené aj v ostatných obciach ležiacich na Dunajskostredskej rozvojovej osi. Pre výskum je kľúčová komparácia zistených údajov s najväčšou vidieckou mestskou časťou Bratislavy, Bratislava - Záhorská Bystrica a cezhraničnou rakúskou obcou Kittsee, ležiacou taktiež v zázemí hlavného mesta. Na základe kvantitatívnych a kvalitatívnych analýz možno determinovať aktuálne základné požiadavky na verejné priestory v suburbánnom modelovom území Podunajskej nížiny.

Literatúra

Archív autora.

- GEHL, Jan (2012) : Města pro lidi. Brno : Partnerství. s. 261. ISBN 978-80-260.
- GÖRNER, Karol (2019) : Regulácia a bilancovanie zelene v kontexte revitalizácie verejného priestoru. Prípadová štúdia - ulica Československých tankistov, Záhorská Bystrica. In : GÖRNER, Karol, BRADOVÁ, Ivana eds : Mestská časť Bratislava – Záhorská Bystrica, Ulica Československých tankistov. Bratislava : Spektrum. s. 66 – 71. ISBN : 978-80-227-4878-0.
- GUBČO, Adrian (2019) : Na verejných priestoroch v Bratislave bude spolupracovať kancelária Jana Gehla. In : Yes In My Bratislava. [online]. Dostupné z : <https://www.yimba.sk/clanky/na-verejnych-priestoroch-v-bratislave-bude-spolupracovat-kancelaria-jana-gehla> [2019-12-03].
- HIRT, Stefan (2018) : Alternative Peripheries : Socialist Mass Housing Compared with Modern Suburbia. In: Harris, Lehrer, a kol. : The Suburban Land Question : A Global Survey. Toronto (University of Toronto Press), s. 43-61.
- HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA (2007) : Územný plán hlavného mesta Bratislavy. [online]. Bratislava : Hlavné mesto SR. Dostupné z : www.bratislava.sk/sk/uzemny-plan. [2018-09-10].
- Hnilička, Pavel (2012) : Sídelní kaše, Otázky k suburbánní výstavbě rodinných domu. . vydanie, Brno : Host – vydavatelství s.r.o. ISBN 978-80-7294-592-4. s. 17,27, 87, 92.
- JAKUŠOVÁ, Martina (2010) : Diskusia o verejných priestoroch. In : UzemnePlany [online] [cit. Komrska 2017-12-6]. Dostupné z : <https://www.uzemneplany.sk/zakon/diskusia-verejne-priestory>.
- KADÁŠOVÁ, Zuzana (2018) : Hodnotenie ťažiskových verejných priestorov v Záhorskej Bystrici. In: Görner, Karol, Bradová, Ivana a kol. : Mestská časť Bratislava – Záhorská Bystrica, Ulica Československých tankistov. Bratislava : Spektrum STU. s. 29-35. ISBN : 978-80-227-4878-0.
- KAPELLER, Vera, HUEMER, Johannes a kol. (2015) : Aktuálny a budúci vývoj bytovej výstavby v pohraničnej oblasti Severného Burgrlandu a Bratislavy. Viadeň : Inštitút pre výskum mesta a regiónu, Rakúska akadémia vied. [online]. ISBN 978-39504030-2-2. Dostupné z : <http://dnb.d-nb.de>. [2020-10-08].
- LYNCH, Kevin (2004) : Obraz mesta. Praha : Bova polygon. 202s. ISBN 80-7273-094-0.
- MIB (2021) : Manuál verejných priestorov. Manifest verejných priestorov. Bratislava : Metropolitný inštitút Bratislavy. [online]. ISBN 978-80-973834-0-4. s.32-73. Dostupné z : www.manual.mib.sk [2021-11-01].
- Ouředník, Martin (2013) : Suburbanizace. Co to je a jaké má podoby? In : Suburbanizace [online]. Dostupné z : suburbanizace.cz/slovnicek/

- suburbanizace.htm [2019.08.10].
- PRODANUBIA (2021) : Verejná lodná doprava po Dunaji. [online]. Dostupné z : <https://www.prodanubia.sk/index.html> [2021-11-19].
- Reháčková, Tamara, Paudišová, Eva 2006 : Vegetácia v urbánnom prostredí. Bratislava : Cicero.s.r.o. s.12-13. ISBN 80-969614-1-1.
- SOPIŘOVÁ, Alžbeta (2015) : Verejné priestory vidieckych sídiel – dopad intervencií na identitu. In : Czech Journal of Civil Engineering. [online]. Roč. 1. č. 2. s. 105. ISSN 2336-7148.
- SOPIŘOVÁ, Alžbeta, BRADOVÁ, Ivana (2017) : Verejná scéna v suburbánnom rezidenčnom priestore Bratislavy „Viac za menej?“. In: Urbanita. Roč. 29. s. 10-13. ISSN 0139-5912.
- Sopiřová, Alžbeta, BRADOVÁ, Ivana (2018) : Verejná scéna v suburbánnych vidieckych sídlach. In: Člověk, stavba a územní plánování 11. Praha: ČVUT Fakulta stavební. s. 52-69. ISBN 978-80-01-06482-5.
- ŠTEFANCOVÁ, Lucia, Görner, Karol (2018) : Vzorce a atraktory pohybu v mestskej štruktúre. In: KUGL, Jiří eds. : Člověk, stavba a uzemní plánování 11. Praha : ČVUT. s. 114-135. ISBN 978-80-01-06482-2.
- ŠUŠKA, Pavel, ŠVEDA, Martin (2020) : Suburbanizácia ako priestorový prejav rekonfigurácie súkromného a verejného počas postsocialistickej tranzície : príklad obce Chorvátsky Grob. Bratislava : Geografický ústav SAV. s. 3-26. ISBN 978-80-89548-09-5.
- VITKOVÁ, Ľubica (2015) : Metódy hodnotenia verejných priestorov. In : Alfa. Bratislava : Fakulta architektúry STU. Roč. 20. č. 1. s. 22 – 33. ISSN 1135-2679.
- ZIBUSCHKA, Friedrich a kol. (2007) : Stratégia Dolné Rakúsko. Project w.i.N. St. Polten : Amt der NO Landersregierung. [online]. Dostupné z : https://www.noegv.at/noe/Raumordnung/27566P_Perspektiven_SK_V02_2.pdf. [2021-10-15].
- (1) <https://zelenazeleni.sk> [2021-11-18]
- (2) <https://obechemuliakovo.sk> [2021-11-18]
- (3) <https://zbgis.skgeodesy.sk>,
- (4) <https://www.google.sk/maps>

Informace o autorkách

Ing. arch. Ivana Bradová

Doktorand na Ústave urbanizmu a územného plánovania, FAD STU Bratislava
ivana.bradova@stuba.sk

doc. Ing. arch. Alžbeta Sopiřová, PhD.

Autorizovaný architekt. Ústav urbanizmu a územného plánovania, FAD STU Bratislava
alzbeta.sopirova@stuba.sk

Ing. Katarína Gécová, PhD.

Krajinný architekt. Ústav urbanizmu a územného plánovania, FAD STU Bratislava
katarina.gecova@stuba.sk

Ing. arch. Ing. Zuzana Chovancová Kadášová

Doktorand na Ústave urbanizmu a územného plánovania, FAD STU Bratislava. Referent na Oddelení obstarávania územnoplánovacích dokumentov, Magistrát hlavného mesta Slovenskej republiky.

zuzana.kadasova@stuba.sk